

Jasna Šulentić Begić
Učiteljski fakultet u Osijeku
L. Jägera 9
31 000 Osijek
jasnasulenticbegic@net.hr

PJEVANJE KAO IZABRANA AKTIVNOST OTVORENOG MODELA NASTAVE GLAZBE

Sažetak Školske godine 2006./07. stupio je na snagu novi Nastavni plan i program za osnovne škole i napušten je integrativni model nastave glazbe. Otvoreni model nastave glazbe postao je zadani model prema kojem se ostvaruje nastava glazbe u osnovnim školama. Središnju aktivnost otvorenog modela predstavlja slušanje glazbe. U radu su razmatrana razmišljanja vezana uz aktivnost pjevanja koje predstavlja, uz obvezatno slušanje glazbe, moguću izabranu aktivnost. Rad obuhvaća i analizu anketnog upitnika koji je proveden u OŠ Franje Krežme u Osijeku školske godine 2007./08. među učenicima 5. razreda kojima je pjevanje bila izabrana aktivnost. Cilj provedene ankete bio je ispitivanje stava učenika prema aktivnosti pjevanja.

Ključne riječi: pjevanje, nastava glazbe, otvoreni model

SINGING AS AN ELECTED ACTIVITY IN THE OPEN MODEL OF MUSIC LESSONS

Summary In the school year 2006/07 a new teaching plan and programme for primary schools came into effect and the integrational model of music lessons was abandoned. The open model of music lessons became the given model and music lessons in primary schools are now being generated according to it. The pivotal activity is listening to music. This paper deals with point of views connected to singing as an activity, which represents, along with the inevitable listening to music, a possible elected activity. The paper includes the analyses of a survey, which was conducted in Franjo Krežma primary school in Osijek, in the school year 2007/08 among fifth grade students who had singing as their elected activity. The aim of this survey was to test the attitude the students have towards singing as an activity.

Key words: singing, music lessons, open type

Uvod

Nastava glazbene kulture u Hrvatskoj se do školske godine 2005./06. provodila prema integrativnom modelu. Od 2006./07. godine na snazi je novi Nastavni plan i program za osnovne škole i nastava glazbe bi se u osnovnim školama trebala provoditi prema *otvorenom modelu* nastave glazbe.

Višegodišnja primjena *integrativnog modela* ima za posljedicu da se učitelji teško odlučuju na promjene u nastavnom procesu koje im omogućuje otvoreni model nastave glazbe te na štetu učenika izvode nastavu i dalje prema integrativnom modelu. Za razliku od integrativnog modela za koji možemo reći da je svaštarski model - od svega po malo - otvoreni model daje mogućnost nastavi glazbe da se ostvaruje njezina osnovna uloga, a to je uvođenje učenika u glazbenu kulturu.

U otvorenom modelu kojega je idejni začetnik P. Rojko zadana je aktivnost slušanje glazbe (slušanje umjetničke, narodne, popularne i jazz glazbe) i usvajanje muzikoloških sadržaja, dok izabranu aktivnost bira sam učitelj prema svojim sklonostima ili u dogovoru s učenicima i u skladu s njihovim interesima. Izabrana aktivnost može biti pjevanje, sviranje, stvaralaštvo, rad na musicalu ili nešto drugo. U OŠ Franje Krežme pjevanje je izabrana aktivnost jer učenici vole pjevati, a to je dokazala i anketa provedena među učenicima 5. razreda. Osim toga pjevanje je aktivnost koja je jedino ostvariva s obzirom na jedan sat tjedno zastupljenosti nastave glazbe u svim razredima osnovne škole.

Povijesni razvoj osnovnoškolske nastave glazbe u Hrvatskoj

U osnovnim školama u Hrvatskoj, do Drugog svjetskog rata, pjevanje je predstavljalo glavnu aktivnost nastave glazbe pa je stoga i sam predmet nosio naziv *Pjevanje*. Pjevale su se duhovne pjesme, rijetko svjetovne tematike, i pjesme su se učile po metodi *pjevanje pjesme po sluhu*. Nakon Drugog svjetskog rata u nastavu glazbe uvodi se *glazbeno opismenjivanje* sa svrhom da se učenici osposobe samostalnom pjevanju pjesama po notama. Nastava u kojoj se trebalo učiti pjevati pjesme metodom *pjevanje pjesme po notama* zadržala se sve do 2006./07., odnosno do stupanja na snagu novog Nastavnog plana i programa. Tijekom godina *pjevanju po notama*, tj. *glazbenom opismenjivanju* pridodane su i neke druge aktivnosti (*stvaralaštvo, slušanje i upoznavanje glazbe, sviranje, usvajanje muzikoloških znanja*) te je nastava glazbe bila preopterećena i neostvariva, a pjevanje je bilo na vrlo niskoj razini. Prema novom Nastavnom planu i programu nastava glazbe se ostvaruje prema *otvorenom modelu* u kome je zadana aktivnost slušanje glazbe, a izabrana aktivnost može biti pjevanje. S obzirom da ćemo na takvoj nastavi provoditi samo dvije aktivnosti (*slušanje glazbe* i *pjevanje*), one će se u tom slučaju moći kvalitetno ostvariti te će i aktivnost pjevanja biti na višoj razini.

Istraživanje

Na predzadnjem satu školske godine 2007./08. učenici 5.a i 5.b razreda OŠ Franje Krežme ispunili su anketni upitnik koji se odnosio na stav učenika prema aktivnosti pjevanja s obzirom da u navedenoj školi pjevanje predstavlja izabranu aktivnost koja se provodi prema otvorenom modelu nastave glazbe. U anketi su sudjelovala 33 učenika.

Tablica 1: *Broj učenika uključenih u istraživanje*

Razredni odjel	5.a	5.b	Ukupno
Broj učenika	18	15	33

Rezultati i analiza anketnog upitnika

Tablica 2: *Stav učenika prema pjevanju*

Voliš li pjevati?				
	Razredni odjel	5.a	5.b	Ukupno
Broj učenika	DA	16	13	29 (87.88%)
	NE	2	2	4 (12.12%)

Nakon analize anketnog upitnika uočava se da učenici 5. razreda vole pjevati, jer je 87.88% učenika odabralo odgovor „da“ na pitanje „Voliš li pjevati?“, a svega 4 učenika, odnosno 12.12% ne voli pjevati.

Tablica 3: *Stav učenika prema aktivnosti pjevanja u školi*

Voliš li pjevati na nastavi glazbe?				
	Razredni odjel	5.a	5.b	Ukupno
Broj učenika	DA	13	12	25 (75.76%)
	NE	5	3	8 (24.24%)

Školske godine 2004./05. također je provedeno istraživanje među učenicima od 4. do 8. razreda OŠ Franje Krežme te su tada učenici odabrali pjevanje za najomiljeniju aktivnost (74%) nastave glazbe (Šulentić Begić, 2006). Iz priloženog vidimo da je aktivnost pjevanja i dalje omiljena među učenicima i to gotovo u istom postotku sa 75.76%.

Tablica 4: *Pjesme koje se učenicima posebno sviđaju, a naučili su ih pjevati na satu glazbene kulture*

Naziv pjesme	Broj učenika		
	5.a (18 uč.)	5.b (15 uč.)	Ukupno (33 uč.)
<i>Pričao mi djeda moj,</i> B. Mihaljević	13	10	23 (69.70%)
<i>Mamica su štrukle pekli</i>	14	6	20 (60.61%)
<i>Ah što volim,</i> J. S. Bach	9	5	14 (42.42%)
<i>Vesela pjesma,</i> R. Rogers	2	10	12 (36.36%)
<i>Raca plava po Dravi</i>	7	3	10 (30.30%)
<i>Postoji jedan,</i> Z. Špišić	2	3	5 (15.15%)
<i>Čujem ritam,</i> Ch. Brown	2	2	4 (12.12%)
<i>Spavaj mi, spavaj,</i> <i>Ančice</i>	3	0	3 (9.09%)
<i>Grad se beli</i>	1	1	2 (6.06%)
<i>Zginula je pikuša</i>	0	2	2 (6.06%)
<i>Lepe ti je Zagorje zelene</i>	1	0	1 (3.03%)

Iz navedenog ćemo izdvojiti pet pjesama koje su se učenicima najviše svidjele, a to su sljedeće pjesme: *Pričao mi djeda moj* (69.70%), *Mamica su štrukle pekli* (60.61%), *Ah što volim* (42.42%), *Vesela pjesma* (36.36%) i *Raca plava po Dravi* (30.30%) Analizom vrste, jezika, tonaliteta, tempa i karaktera navedenih pjesama dobili smo sljedeće:

Tablica 5: *Pjesme koje se učenicima najviše sviđaju, a naučili su ih pjevati na satu glazbene kulture*

Naziv pjesme	Vrsta	Jezik	Tonalitet	Tempo	Karakter
<i>Pričao mi djeda moj,</i> B.Mihaljević	dječja popularna autorska pjesma	hrvatski	F-dur	allegretto	šaljiv
<i>Mamica su štrukle pekli</i>	narodna međimurska pjesma	hrvatski	a-mol	allegro	živahan

<i>Ah što volim,</i> J.S.Bach	umjetnička dječja pjesma	hrvatski	F-dur	moderato	vedar
<i>Vesela pjesma,</i> R.Rogers	dječja popularna autorska pjesma	hrvatski	C-dur	allegro	vedar
<i>Raca plava po Dravi</i>	narodna međimurska pjesma	hrvatski	dorski način	allegro	živahan

Iz tablice se vidi da dvije pjesme koje se učenicima najviše sviđaju pripadaju dječjim autorskim popularnim pjesmama, dvije narodnim međimurskim i jedna umjetničkim dječjim pjesmama. Sve odabrane pjesme su na hrvatskom jeziku. Također zaključujemo da su učenicima pri odabiru bitni karakter i tempo pjesme. Naime, sve su odabrane pjesme brzog do umjerenog tempa (allegro, allegretto, moderato), a karakter skladbi je vedar, šaljiv i živahan. Također se može uočiti da su pjesme u različitim tonalitetima te zaključujemo da on nije presudan za odabir. Dapače, stereotip da su pjesme u mol tonalitetu tužnog karaktera, ovdje se može vidjeti da nije točan jer iz priloženog uočavamo da je učenicima druga po sviđanju pjesma *Mamice su štrukle pekli*, koja je živahnog karaktera iako je u mol tonalitetu.

Tablica 6: *Tempo pjesme kao faktor odabira*

Kakve pjesme najviše voliš pjevati s obzirom na tempo? (zaokruži jedan odgovor)				
	Razredni odjel	5.a	5.b	Ukupno
Broj učenika	a) polaganog tempa	0	0	0
	b) umjerenog tempa	6	6	12 (36.36%)
	c) brzog tempa	12	9	21 (63.64%)

Na pitanje „Kakve pjesme najviše voliš pjevati s obzirom na tempo?“ 63,64% učenika je odgovorilo da voli više pjevati pjesme koje se izvode u brzom tempu, 36,36% se opredijelilo za umjereni tempo, dok nitko ne voli pjesme u polaganom tempu. To se podudara s tempom pjesama za koje su se učenici izjasnili da im se najviše sviđaju, a one su u brzom i umjerenom tempu, dok ni jedna nije u polaganom.

Tablica 7: *Karakter pjesme kao faktor odabira*

Kakve pjesme najviše voliš pjevati s obzirom na karakter? (zaokruži jedan odgovor)				
	Razredni odjel	5.a	5.b	Ukupno
Broj učenika	a) veselog ugođaja	9	9	18 (54.55%)
	b) tužnog ugođaja	1	2	3 (9.09%)
	c) šaljivog ugođaja	8	2	10 (30.30%)
	d) ozbiljnog ugođaja	0	2	2 (6.06%)

Iz dobivenih rezultata vidljivo je da učenici najviše vole pjevati pjesme veselog (54.55%) i šaljivog (30.30%) ugođaja, dok one tužnog ugođaja voli svega 9.09%, a ozbiljnog 6.06% učenika. To se također podudara s karakterom pjesama, za koje su učenici izjavili da im se najviše sviđaju, a one su vedrog, šaljivog i živahnog ugođaja, dok ni jedna nije tužnog i ozbiljnog ugođaja.

Tablica 8: *Vrsta pjesme kao faktor odabira*

Koju vrstu pjesama voliš pjevati? (zaokruži jedan ili više odgovora)				
	Razredni odjel	5.a	5.b	Ukupno
Broj učenika	a) dječje pjesme	4	3	7 (21.21%)
	b) narodne pjesme	1	0	1 (3.03%)
	c) umjetničke pjesme	0	1	1 (3.03%)
	d) popularne pjesme	16	11	27 (81.82%)

Učenici su izjavili da najviše vole pjevati popularne pjesme (81.82%), na drugom mjestu su dječje s 21.21%, dok se za narodne i umjetničke pjesme opredijelilo 3.03% učenika. Navedeni rezultati ne podudaraju se u potpunosti s odabirom pjesama za koje su učenici izjavili da im se najviše sviđaju. Nije sporna izjava učenika da najviše vole pjevati popularne i dječje pjesme jer pjesme *Pričao mi djeda moj* i *Vesela pjesma* pripadaju u dječje popularne pjesme. Zanimljivo je da se svega po jedan učenik opredijelio za umjetničke, odnosno narodne pjesme, a od pet najomiljenijih pjesama učenika dvije su narodne (*Mamica su štrukle pekli* i *Raca plava po Dravi*), dok je pjesma *Ah što volim* umjetnička. Stoga zaključujemo da za odabir djeci nije bitno podrijetlo nastanka, tj. vrsta pjesme.

Tablica 9: *Jezik pjesme kao faktor odabira*

Na kojem jeziku najradije pjevaš? (zaokruži jedan ili više odgovora)				
	Razredni odjel	5.a	5.b	Ukupno
Broj učenika	a) hrvatskom	7	11	18 (54.55%)
	b) engleskom	14	11	25 (75.76%)
	c) njemačkom	1	0	1 (3.03%)
	d) mađarskom (učenici su samostalno napisali)	1	0	1 (3.03%)
	e) talijanskom (učenici su samostalno napisali)	0	1	1 (3.03%)

Učenici su se izjasnili da najviše vole pjevati na engleskom jeziku (75.76%), a na drugom mjestu je hrvatski jezik (54.55%). Po jedan učenik je izjavio da voli pjevati na njemačkom, mađarskom, odnosno talijanskom jeziku. Zaključujemo da se pjevanje pjesama na engleskom jeziku odnosi na pjesme koje učenici pjevaju i slušaju u slobodno vrijeme i pripadaju popularnoj glazbi. Naime, svih pet pjesama koje su učenici odabrali kao najdraže pjesme, koje su pjevali na nastavi glazbe, na hrvatskom su jeziku.

Tablica 10: *Stav učenika o utjecaju nastave glazbe na razvitak ljubavi prema pjevanju*

Misliš li da nastava glazbe razvija ljubav prema pjevanju?				
	Razredni odjel	5.a	5.b	Ukupno
Broj učenika	DA	16	12	28 (84.85%)
	NE	2	3	5 (15.15%)

Velika se većina učenika (84.85%) izjasnila da smatra kako nastava glazbe utječe na razvitak ljubavi prema pjevanju, što se i podudara s postotkom učenika koji vole pjevati (87.88%).

Tablica 11: *Stav učenika o zastupljenosti pjevanja u odnosu na nastavu glazbe*

Smatraš li da ste tijekom godine dovoljno pjevali na nastavi glazbe?				
	Razredni odjel	5.a	5.b	Ukupno
Broj učenika	DA	17	13	30 (90.91%)
	NE	1	2	3 (9.09%)

S obzirom da u OŠ Franje Krežme izabranu aktivnost predstavlja pjevanje, velik broj sati (33 od ukupno 35 sati godišnje) posvećen je toj aktivnosti. Stoga ne začuđuje učenički odgovor da su zadovoljni (90.91%) zastupljenošću pjevanja na nastavi glazbe.

Zaključna razmatranja

U razredu treba težiti lijepom pjevanju. Što ono podrazumijeva? Mogli bismo reći: točnu intonaciju i razgovijetan tekst. „Treba postići lijepo, izražajno pjevanje, jasan izgovor i razumijevanje teksta, te ostvariti primjerenu glazbenu interpretaciju.“ (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006) Schoen (Schoen, 1940) navodi spoznaje Jersilda i Bienstocka koji su utvrdili da se pjevački glas djece najizrazitije razvija u dobi od druge do šeste godine, a posebno je to prisutno kod djevojčica. Možemo zaključiti da je neizmjereno važno pravilno pjevanje u predškolskim ustanovama i nižim razredima osnovne škole te je na odgajateljicama i učiteljicama razredne nastave velika odgovornost da toj aktivnosti posvete veliku pažnju. Stoga je potrebno pjevati pjesme u zadanoj intonaciji, a ne u intonaciji koja odgovara odgajateljici - učiteljici, odnosno odrasloj osobi. Naime, ne pridržavamo li se zadane intonacije, za posljedicu imamo učenike kojima se neće razviti pjevački aparat, a u starijoj dobi to se više nikada ne može nadoknaditi.

Naše istraživanje pokazalo je, a isto je istražio i Walker (Isto), da je učenicima petih razreda za odabir pjesme bitna njezina izražena ritmičnost, odnosno brzi tempo. Pjesme osjećajnog karaktera ne privlače ovaj uzrast. Stoga je u razredu potrebno pjevati pjesme koje se učenicima sviđaju. Koje su to pjesme, otkrit će učitelj osluškujući mišljenje učenika. „Interesi mladih, njihovi pjevački ukusi vrlo su raznoliki i promjenjivi.“ (Rojko, 1998) „Stoga je najbolji način zadovoljavanja tih različitih interesa omogućiti učitelju da na licu mjesta, zajedno s učenicima, odlučuje o repertoaru.“ (Isto) Ne mislimo da bi se u školi trebale pjevati pjesme iz svijeta popularne glazbe koje su trenutni hitovi i koje učenici slušaju kod kuće, već pjesme koje imaju svoju vrijednost, a vrijeme je pokazalo da one doista vrijede. U nižim razredima pjevat će se pjesme koje pripadaju području dječjih pjesama. U višim razredima odabrat ćemo kvalitetne pjesme iz svijeta popularne glazbe ili narodne pjesme koje su obradili popularni glazbenici. Učenicima su već poznate i rado ih pjevaju.

Omiljenost aktivnosti pjevanja opada s uzrastom učenika, no to je posljedica promjena koje dolaze kod učenika zbog njihovog razvoja. Naime, dječaci uglavnom počinju mutirati u sedmom razredu osnovne škole i zbog toga netočno intoniraju. Zato u sedmom i osmom razredu treba smanjiti aktivnost pjevanja, no ne i sasvim odbaciti.

Učiteljima je uvijek problem kako ocijeniti pjevanje učenika. Učenicima koji žele samostalno pjevati treba omogućiti da sami otpjevaju pjesmu. One koji su točno otpjevali nagradit ćemo odličnom ocjenom. No, ima onih učenika, pogotovo u nižim razredima, koji žele sami pjevati jer vole pjevati, a pjevaju bez intonacije ili bolje rečeno recitiraju. Njima nećemo dati lošu ocjenu, već ćemo takve učenike upozoriti na pogreške pri pjevanju. „Učenik ne može dobiti lošu ocjenu, jer ne pjeva lijepo, kad to ovisi o (ne)sposobnosti kojoj on nije ni kriv ni zaslužan,...“ (Rojko, 2006) Poneki učenici nakon naših upozorenja i određenog vremena počnu pjevati točno. „Konstruktivne i korisne informacije učenicima valja dati kao podršku i poticaj za daljnji napredak. Takve povratne informacije nisu samo od praktične koristi učenicima kad treba ukazati na njihove probleme ili na nešto što su dobro učinili, nego je i signal učenicima da se njihov rad brižljivo prati i da vam je stalo do njihova napretka. Stoga takove redovite povratne informacije znače velik poticaj njihovoj motivaciji i zalaganju.“ (Kyriacou, 2001) Osim onih učenika koji vole samostalno pjevati ima onih koji su stidljivi i ne vole samostalno pjevati u razredu te ih na to ne treba prisiljavati. Takve učenike i one koji netočno intoniraju ocijenit ćemo tijekom skupnog pjevanja cijelog razreda tako da pratimo kako se zalažu tijekom same aktivnosti pjevanja.

Na kraju možemo zaključiti da je pjevanje kao izabrana aktivnost najostvarivije u okviru otvorenog modela nastave glazbe koji se provodi u Hrvatskoj od 2006./07. godine, od kada je na snazi novi Nastavni plan i program za osnovne škole, zato što je to aktivnost koju učenici vole. Osim što djeca vole pjevati, pjevanje u razredu poslužit će nam i kao temelj lijepog pjevanja koje ćemo nadograđivati u okviru izvannastavne aktivnosti pjevačkog zbora. Ako težimo lijepom pjevanju u razredu, to će se odraziti i na pjevanje školskog pjevačkog zbora u kojem ćemo nastaviti rad započet u razredu. Na zboru ćemo moći pjevati pjesme koje pripadaju svijetu umjetničke glazbe, a koje u razredu ne bismo mogli obraditi tako kako takva pjesma zahtijeva. Pjevački je zbor mjesto na kojem ćemo moći njegovati umjetničko pjevanje koje je u razredu teško ostvarivo, iako mu treba težiti.

LITERATURA

1. Andrilović, V./Čudina, M. (1985); *Psihologija učenja i nastave*; Zagreb, Školska knjiga.
2. Bognar, L./ Matijević, M. (2002); *Didaktika*; Zagreb, Školska knjiga.
3. Focht, I. (1976); *Tajna umjetnosti*; Zagreb, Školska knjiga.
4. Kyriacou, Ch. (2001); *Temeljna nastavna umijeća*; Zagreb, Educa. (str. 94)
5. *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. (2006); Zagreb, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. (str. 67)
6. Rojko, P. (2007); Umjetnost u odgoju i obrazovanju: cammon sense ili zabluda?; Zagreb, *Tonovi*, 50, 51-59. (str. 57, 58)
7. Rojko, P. (1996); *Metodika nastave glazbe: teorijsko - tematski aspekti*; Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera. Pedagoški fakultet.
8. Rojko, P. (1998); Predgovor. Golčić, I. *Pjesmarica - za osnovne škole*; Zagreb, HKD Sv. Jerolima, 3-9. (str. 3)
9. Rojko, P. (2001); Aktualna pitanja glazbene pedagogije; Zagreb: *Tonovi* 37/38. 98-110.
10. Rojko, P. (2005); *Metodika glazbene nastave-praksa II. dio*; Zagreb, Jakša Zlatar.
11. Rojko, P. (2006); HNOS i glazbena nastava u osnovnoj školi (5); Zagreb, *Školske novine*, 21, 6. (str. 6)
12. Schoen, M. (1940); *The Psychology of Music: A Survey for Teacher and Musician*; New York, Ronald Press. (str. 221, 222, 230, 231)
13. Šulentić Begić, J. (2006); Primjena otvorenog modela nastave glazbe; Osijek, *Život i škola*, 15/16. 97-104. (str. 98)
14. Vukasović, A. (1995); *Pedagogija*; Zagreb, Alfa.

Prilog - anketni upitnik

1. Veseliš li se kraju školske godine? DA NE

2. Voliš li pjevati? DA NE

3. Voliš li pjevati na nastavi glazbe? DA NE

4. Izdvoji tri pjesme koje ti se posebno sviđaju, a naučio si ih pjevati na satu glazbene kulture? (navedi njihove naslove)

.....

5. Kakve pjesme najviše voliš pjevati s obzirom na tempo?
(zaokruži jedan odgovor)

- a) polaganog tempa
- b) umjerenog tempa
- c) brzog tempa

6. Kakve pjesme najviše voliš pjevati s obzirom na karakter?

(zaokruži jedan odgovor)

- a) veselog ugođaja
- b) tužnog
- c) šaljivog ugođaja
- d) ozbiljnog ugođaja

7. Koju vrstu pjesama voliš pjevati?

(zaokruži jedan ili više odgovora)

- a) dječje pjesme
- b) narodne pjesme
- c) umjetničke pjesme
- d) popularne pjesme

8. Na kojem jeziku najradije pjevaš?

(zaokruži jedan ili više odgovora)

- a) hrvatskom
- b) engleskom
- c) njemačkom
- d)

9. Misliš li da nastava glazbe razvija ljubav prema pjevanju? DA NE

10. Smatraš li da ste tijekom godine dovoljno pjevali na nastavi glazbe? DA NE